

Механізм реалізації державної інвестиційної політики щодо підтримки корпорацій

Стаття присвячена механізму реалізації державної інвестиційної політики щодо підтримки корпорацій, який представлений інструментами прямої та непрямої дії. Відображено основні різновиди цих інструментів, а також зазначено причини недієвості даного механізму.

Стаття посвячена механізму реализации государственной инвестиционной политики относительно поддержки корпораций, который представлен инструментами прямого и косвенного действия. Отображены основные разновидности этих инструментов, а также отмечены причины недейственности данного механизма.

An article was devoted to the mechanism of realization of state investment policy in relation to support of corporations which presented by instruments of direct and indirect action. The basic varieties of these instruments represent, and also mark the causes of inaction of this mechanism.

Постановка проблеми. На сьогодні корпоративний сектор економіки є важливим структурним елементом національної економіки, а ефективність його діяльності має значний вплив на загальний стан економіки України в цілому. Трансформаційні процеси у вітчизняній економіці сприяли формуванню корпоративного сектору, який представлений переважно акціонерними товариствами, найголовнішими проблемами яких на сучасному етапі є пошук фінансових ресурсів для проведення своєї діяльності та відновлення сталого інвестиційного розвитку.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Значний внесок у розробку теоретичних та прикладних засад у сфері інвестиційної діяльності корпоративних підприємств внесли такі вітчизняні та зарубіжні науковці: О. Алимов, О. Амоша, Я. Берсуцький, І. Бланк, С. Богачов, Е. Брейлі, Ю. Брігхем, І. Булеев, В. Вишневецький, В. Газман, В. Геєць, М. Герасимчук, Г. Губерна, А. Кабанов, В. Ковальов, І. Лукинов, Д. Мерсер, В. Онищенко, М. Прокопенко, Л. Птащенко, В. Савчук, Дж. Тьюлз, В. Хобта, М. Чумаченко, А. Шеремет. Незважаючи на велику кількість досліджень та публікацій з проблем інвестиційної діяльності, потребують поглиблених розробок теорія і методологія державної інвестиційної політики щодо підтримки корпоративного сектору економіки.

Мета статті. У наш час темпи нарощування інвестиційного потенціалу українськими корпораціями є недостатніми, тому державі потрібно діяти таким чином, щоб сприяти відновленню їх інвестиційної привабливості, удосконаленню інфраструктури корпоративних відносин та зміцненню їх фінансового стану.

Виклад основного матеріалу. Головними причинами складного інвестиційного становища підприємств корпоративного сектору економіки є такі:

- застаріле устаткування та технології в найважливіших галузях промисловості;
- нерозвиненість фондового ринку;
- відсутність механізму залучення інвестицій у процесі корпоратизації та приватизації і, як наслідок, складності із залученням інвестицій у постприватизаційний період;
- недостатня дієвість механізму реалізації державної інвестиційної політики щодо підтримки корпорацій.

Зупинимося на останній причині складного інвестиційного становища корпорацій.

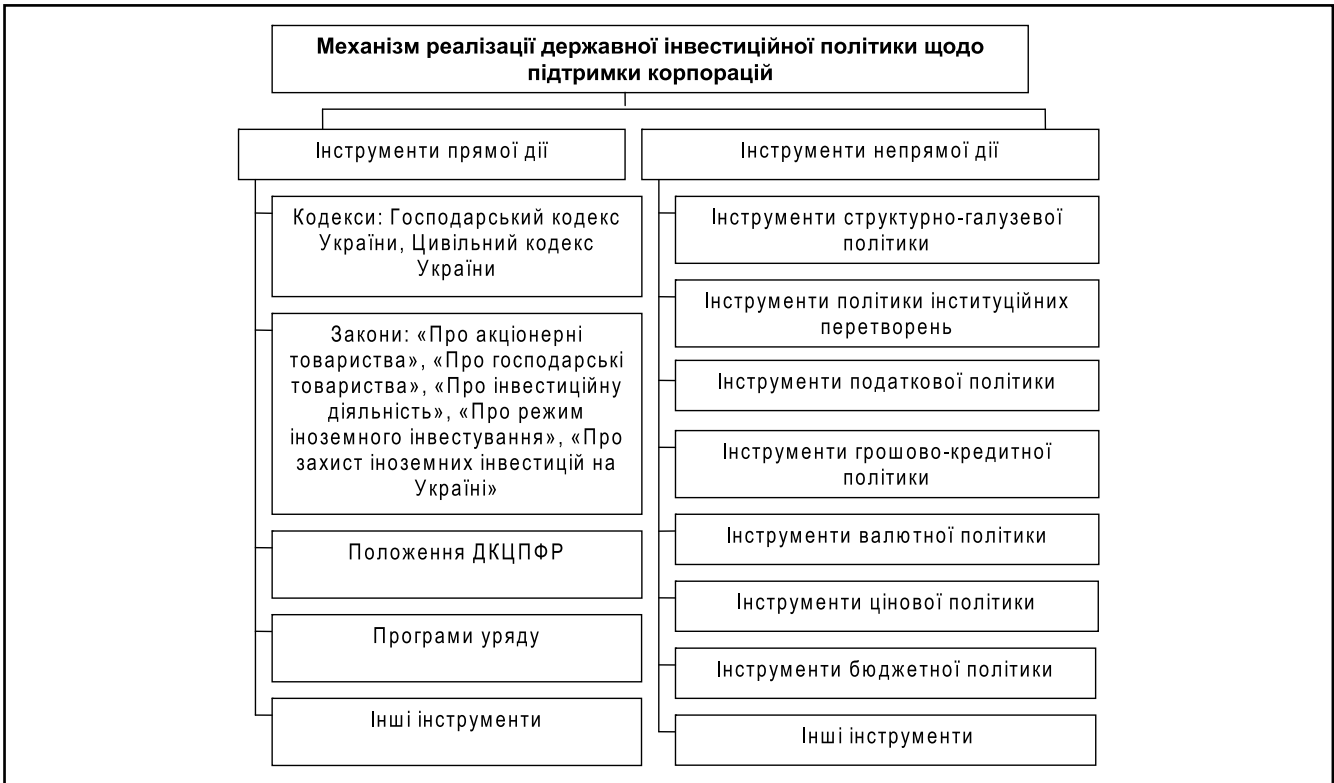
Механізм реалізації державної інвестиційної політики щодо підтримки корпорацій виглядає таким чином, як на рисунку.

Відповідно до статті 10 Господарського кодексу України інвестиційна політика, спрямована на створення суб'єктам господарювання необхідних умов для залучення і концентрації коштів на потреби розширеного відтворення основних засобів виробництва, переважно у галузях, розвиток яких визначено як пріоритети структурно-галузевої політики, а також забезпечення ефективного і відповідального використання цих коштів та здійснення контролю за ним. Також даним кодексом регулюється діяльність іноземних інвесторів на території нашої держави [1].

Цивільний кодекс України також регулює інвестиційну діяльність корпоративних підприємств, але він визначає лише загальні положення.

Закон України «Про акціонерні товариства», ухвалений парламентом восени 2008 року, наблизив вітчизняне корпоративне законодавство до світових стандартів. У результаті його прийняття було врегульоване питання про повноваження наглядової ради та визначена її ключова роль у системі органів товариства; встановлена вимога про обрання наглядової ради кумулятивним голосуванням, що дозволило меншій частині акціонерів отримати у ній представництво. Також були запроваджені механізми контролю над виконавчим органом, виписана процедура скликання та проведення зборів, розширені права акціонерів. Вони отримали право вимагати викупу їхніх акцій у разі незгоди з прийнятими рішеннями. Втім, новий закон акціонерні товариства сприйняли неоднозначно, і чимало критичних зауважень мають під собою серйозний ґрунт [3].

Державне агентство України з інвестицій та інновацій розробило проект закону України «Про внесення змін до

Механізм реалізації державної інвестиційної політики щодо підтримки корпорацій: [авторська розробка]

Закону України «Про акціонерні товариства» (далі – АТ), метою якого є забезпечення прав інвесторів при дематеріалізації випусків акцій товариств. Даним законопроектом пропонується відтермінувати до 1 січня 2015 року обов'язкову дематеріалізацію випусків акцій АТ та зобов'язати Кабінет Міністрів України у шестимісячний строк з дня набрання чинності цим Законом затвердити державну цільову програму для забезпечення реалізації частини 2 статті 20 Закону України «Про акціонерні товариства», якою встановлено, що акції АТ існують виключно в бездокументарній формі. Прийняття розробленого Держінвестицій законопроекту дозволить провести дематеріалізацію випусків акцій АТ з урахуванням прав акціонерів, що набули право власності в процесі безоплатної приватизації.

За даними Держкомстату, станом на 1 квітня 2010 року в Україні було зареєстровано 30 014 акціонерних товариств. Мотивацію щодо переведення випуску акцій у бездокументарну форму мають лише незначна кількість великих потужних АТ, тоді як решта надає перевагу випуску своїх акцій у паперовій формі. Така ситуація пов'язана з тим, що переважна більшість акціонерів отримали право власності безоплатно у процесі масової приватизації. Україна перевищила всі країни за кількістю приватизаційних паперів на душу населення: в обіг було випущено 52 млн. приватизаційних майнових сертифікатів. Значна їх кількість у подальшому була обмінена на акції акціонерних товариств.

Акціонери, які забажали перевести свої пакети акцій в електронну форму, мають можливість це зробити у відповідності з Положенням про порядок переведення випуску імен-

них акцій документарної форми існування у бездокументарну форму існування (рішення ДКЦПФР від 30.06.2000 р. №98 з подальшими змінами та доповненнями). Але значна кількість акціонерів не мають вагомої мотивації для здійснення таких дій, оскільки вони пов'язані зі значними операційними витратами. Таким чином, зрозуміло, що більша частина акціонерів не має намірів та реальної можливості виведення своїх акцій в біржовий обіг. Примусове переведення усіх випусків акцій в електронну форму без належного фінансового та інформаційного забезпечення цього процесу призведе до значної кількості порушень корпоративних прав міноритарних інвесторів, що суттєво погіршить інвестиційний клімат у країні та стане на заваді розвитку пенсійної реформи, національного ринку капіталу.

У країнах Західної Європи, де корпоративні відносини є розвинутими, дематеріалізований облік цінних паперів було запроваджено шляхом реалізації програм державної підтримки знищення паперових сертифікатів і переведення цінних паперів на електронні носії в комп'ютерній системі обліку. Наприклад, протягом 1985–1986 років у Франції була реалізована державна програма, відома як «план Перузо». Французькому прикладу наслідувала Данія та деякі інші країни.

З метою підвищення обсягів залучення інвестицій в економіку держави інвестиційна політика уряду України націлена на мінімізацію інвестиційних ризиків. На сьогодні в Україні вже створено сприятливе правове поле для здійснення інвестиційної діяльності корпораціями. Зокрема, ця сфера регулюється законами України: «Про інвестиційну діяльність», «Про режим іноземного інвестування», «Про захист

іноземних інвестицій на Україні», «Про господарські товариства», якими передбачено:

- державні гарантії захисту інвестицій, незалежно від форм власності;
- застосування національного режиму валютного регулювання та справляння податків на території України до суб'єктів підприємницької діяльності або інших юридичних осіб, створених за участю іноземних інвестицій, незалежно від форм та часу їх внесення;
- відшкодування збитків, включаючи упущену вигоду і моральну шкоду, завданих їм внаслідок дій, бездіяльності або не належного виконання державними органами України чи посадовими особами передбачених законодавством обов'язків щодо іноземного інвестора;
- повернення інвестиції іноземному інвестору в натуральній формі або у валюті інвестування без сплати мита, а також доходів з цих інвестицій у грошовій чи товарній формі в разі припинення інвестиційної діяльності [2].

Програма розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 роки визначала, що розвиток корпоративного управління здійснюватиметься з метою поліпшення інвестиційного клімату, забезпечення ефективної діяльності акціонерних товариств і спрямовуватиметься на:

- поступове наближення нормативно-правової бази з питань корпоративного управління до законодавства Європейського Союзу;
- удосконалення стандартів корпоративного управління;
- визначення та розмежування повноважень органів виконавчої влади у сфері корпоративних відносин;
- розроблення та запровадження правил корпоративного управління на основі загальноприйнятих принципів ефективного корпоративного управління.

Даною програмою також передбачалося, що у сфері управління державними корпоративними правами проводитиметься робота з визначення оптимального розміру і структури державного корпоративного сектору; вдосконалення державної політики щодо підприємств з державними частками власності; забезпечення ефективного менеджменту.

У зазначеному документі відображалося поліпшення інвестиційного клімату в процесі приватизації. Державна політика у сфері приватизації спрямовувалася на:

- заміну фіскальної моделі приватизації інвестиційною та інноваційною;
- приватизацію великих підприємств за окремими планами шляхом продажу контрольних пакетів акцій промисловим інвесторам;
- технічне та технологічне поновлення підприємств за рахунок частини коштів, що надійдуть від приватизації [4].

На сьогодні багато положень Програми розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 роки не виконані, оскільки значного поліпшення інвестиційного клімату корпоративного сектору України не спостерігається. Так, повного технічного та технологічного поновлення підприємств за рахунок

частини коштів, що надійшли від приватизації не відбулося, аналогічна ситуація спостерігається щодо поліпшення корпоративного управління.

Водночас актуальним є питання удосконалення організаційно-правової бази для підвищення дієздатності механізмів забезпечення сприятливого інвестиційного клімату й формування основи збереження та підвищення конкурентоспроможності вітчизняної економіки. Урядовою постановою від 20.12.2008 р. № 1107 схвалено Програму діяльності Кабінету Міністрів України «Подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток», яка спрямована на недопущення подальшого розгортання кризи та гальмування розвитку економіки України, погіршення якості життя населення.

Відповідно одним з пріоритетних завдань уряду має бути стимулювання інвестиційної діяльності, а саме:

- активізація інвестиційної діяльності;
- сприяння зростанню обсягів прямих іноземних інвестицій в Україні;
- створення умов для прискорення технологічної модернізації вітчизняного виробництва з метою підвищення його енергоефективності та конкурентоспроможності.

Діяльність уряду має спрямовуватися на забезпечення стабілізації роботи підприємств реального сектору економіки в умовах кризи, насамперед тих галузей, які відчули найбільший вплив світової фінансової кризи, надання їм державної підтримки, в тому числі шляхом надання державних гарантій, проведення ефективної політики енергозбереження та підвищення технологічного рівня вітчизняної промисловості.

Одним із середньострокових завдань уряду визначено зняття інфраструктурних обмежень розвитку шляхом будівництва сучасних транспортних магістралей, інтегрування їх до загальноєвропейської інфраструктури, розвитку залізничного транспорту, морських портів, аеропортів, сучасних засобів зв'язку.

Урядом здійснюється масштабна робота з покращання ситуації практично в усіх секторах економіки від металургійної галузі до будівництва. Для вирішення проблем у різних галузях напрацьовано та вже схвалено ряд законів та рішень уряду.

Зокрема, це рішення щодо створення сприятливих умов для інвестицій в будівництво; вдосконалення дозвільних процедур та їх здешевлення; запровадження конкурентних засад при набутті земельних ділянок та прав на них під забудову; стимулювання використання альтернативних джерел енергії та видів палива; розширення внутрішнього ринку для вітчизняних підприємств машинобудування, агропромислового комплексу та інших.

На виконання поставлених урядом завдань з метою забезпечення стійкого росту надходження інвестицій в економіку країни та реалізації інноваційно-інвестиційної моделі економічного розвитку Мінекономіки постійно ведеться робота щодо удосконалення правового поля у сфері інвестиційної діяльності.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНА ПОЛІТИКА

Так, створено законодавчі підстави для розвитку:

- державно приватного партнерства в Україні;
- удосконалення законодавства в сфері надкористування;
- концесійної діяльності;
- досудового врегулювання спорів;
- промислових парків;
- кластеризації економіки України [5].

На сьогодні більшість організаційно-правових заходів уряду носять лише теоретичний характер, а на практиці вони діють не в повній мірі, оскільки урядовці переважно сконцентровані на особистих питаннях та вирішенні конфліктів з опозиційними силами.

Інструменти структурно-галузевої політики, спрямовані на здійснення державою прогресивних змін у структурі національного господарства, удосконалення міжгалузевих та внутрішньогалузевих пропорцій, стимулювання розвитку галузей, які визначають науково-технічний прогрес, забезпечують конкурентоспроможність вітчизняної продукції та зростання рівня життя населення. Складовими цієї політики є промислова, аграрна, будівельна та інші сфери економічної політики, щодо яких держава здійснює відносно самостійний комплекс заходів стимулюючого впливу.

На формування раціональної багатоукладної економічної системи шляхом трансформування відносин власності, забезпечення на власній основі розвитку різних форм господарювання, еквівалентності відносин обміну між суб'єктами господарювання, державну підтримку і захист усіх форм ефективного та ліквідацію будь-яких нелегальних економічних структур, спрямовані інструменти політики інституційних перетворень.

Інструменти цінової політики, спрямовані на регулювання державою відносин обміну між суб'єктами ринку з метою забезпечення еквівалентності в процесі реалізації національного продукту, дотримання необхідної паритетності цін між галузями та видами господарської діяльності, а також забезпечення стабільності оптових та роздрібних цін.

На оптимізацію та раціоналізацію формування доходів і використання державних фінансових ресурсів, підвищення ефективності державних інвестицій у національне господарство, регулювання державного боргу та забезпечення соціальної справедливості при перерозподілі національного доходу, спрямовані інструменти бюджетної політики.

Інструменти податкової політики пов'язані із забезпеченням економічно обґрунтованого податкового навантаження на суб'єктів господарювання, стимулювання суспільно необхідної економічної діяльності суб'єктів, а також дотримання принципу соціальної справедливості та конституційних гарантій прав громадян при оподаткуванні їх доходів.

Із забезпеченням національного господарства економічно необхідним обсягом грошової маси, досягненням ефективного готівкового обігу, залученням коштів суб'єктів господарювання та населення до банківської системи, стимулюванням

використання кредитних ресурсів на потреби розвитку економіки, пов'язані інструменти грошово-кредитної політики.

Інструменти валютної політики спрямовані на встановлення і підтримання паритетного курсу національної валюти щодо іноземних валют, стимулювання зростання державних валютних резервів та їх ефективне використання [1].

На нашу думку, механізм реалізації державної інвестиційної політики щодо підтримки корпорацій є не досить дієвим на практиці. Це, головним чином, стосується інструментів прямої дії. Так, неточності в законодавстві можуть спричинити негативні наслідки в роботі вітчизняних корпорацій. Недосконалість Закону України «Про акціонерні товариства» може стимулювати подальше внесення змін до нього або спричинити появу низки роз'яснювальних підзаконних актів та інших документів, які ускладнюють діяльність вітчизняних акціонерних товариств і послаблюють їхні позиції на ринку через зниження привабливості для акціонерів (особливо іноземних), що не буде сприяти залученню в економіку України іноземних інвестицій.

Інструменти непрямой дії мають також низку недоліків. Так, інструменти цінової політики не в повній мірі забезпечують стабільність оптових та роздрібних цін, оскільки товаровиробники установлюють ціни, не завжди дотримуючись законодавства. Що стосується інструментів бюджетної політики, то хотілося б зазначити, що вони є недостатньо дієвими, оскільки нині спостерігається відсутність соціальної справедливості при розподілі національного доходу.

Інструменти податкової політики є не повністю дієвими, тому що в нашій країні суб'єкти господарювання різними способами ухиляються від сплати податків, а це призводить до недонадходження запланованих коштів в бюджет. Тому дія цих інструментів має бути жорсткішою.

Висновки

Отже, механізм реалізації державної інвестиційної політики щодо підтримки корпорацій представлений великою кількістю інструментів як прямої, так і непрямой дії, але на даний момент він є недостатньо дієвим, оскільки більшість його складових потребують корективів.

На нашу думку, доцільно переглянути та удосконалити інструменти даного механізму. Питання щодо використання механізму реалізації державної інвестиційної політики щодо підтримки корпорацій мають бути включені до державних та регіональних програм розвитку інвестиційної діяльності.

Література

1. Господарський кодекс України №436-IV від 16.01.03 р. // Голос України. – 2003. – №49–50.
2. Закон України «Про інвестиційну діяльність» від 18.09.91 р. №1560-XII із змінами і доповненнями.
3. Закон України «Про акціонерні товариства» від 17.09.2008 р. №514-VI із змінами і доповненнями.

4. Програма розвитку інвестиційної діяльності на 2002–2010 роки, затверджена постановою КМУ від 28.12.2001 р. №1801 із змінами і доповненнями.

5. Програма щодо подолання впливу світової фінансово-економічної кризи та поступальний розвиток, затверджена постановою КМУ від 20.12.2008 р. №1107 із змінами і доповненнями.

Л.М. ГАНУЦЯК–ЄФІМЕНКО,
к.е.н., Європейський університет

Кібернетична модель інноваційного процесу

У статті викладено результати досліджень у сфері розвитку інноваційної діяльності підприємств, запропоновано кібернетичну модель інноваційного процесу, яка заснована на тому, що знання, які створюються на будь-яких стадіях, вважаються товаром, тобто об'єктами інтелектуальної власності, що дозволяє при їх реалізації не лише компенсувати витрати на їх виробництво, а й забезпечити подальший розвиток.

В статье изложены результаты исследований в сфере развития инновационной деятельности предприятий, предложена кибернетическая модель инновационного процесса, которая основана на том, что знания, которые создаются на любых стадиях, считаются товаром, то есть объектами интеллектуальной собственности, что позволяет при их реализации не только компенсировать расходы на их производство, но и обеспечить дальнейшее развитие.

In the article the results of researches are expounded in the field of development of innovative activity of enterprises, the cybernetic model of innovative process, which is based on that knowledge which are created on any stages are considered a commodity, is offered, it est by the objects of intellectual property, that allows during their realization not only to compensate charges on their production but also provide further development.

Постановка проблеми. Потреба в нових теоретичних і практичних підходах до управління інноваційними процесами підприємств, а також формування і розвиток технологічної конкурентоспроможності підприємств посилила інтерес до удосконалення досвіду в галузі інноваційного управління.

Питання побудови кібернетичних моделей, а також їх використання достатньо актуальні в сучасних ринкових умовах. У зв'язку з обмеженими можливостями використання оптимізаційних методів, більша увага приділяється саме кібернетичному моделюванню для аналізу проблем і прийняття ефективних рішень в управлінні інноваційними процесами.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Європейський вибір України та її відповідна інтеграція у високотехнологічне конкурентне середовище зумовили необхідність формування інноваційної моделі розвитку, в якій роль головного джерела довготривалого економічного зростання відіграють наукові надбання та їх технологічне застосування,

що надає можливість, підвищувати конкурентоспроможність економіки, гарантувати економічну безпеку держави та її чільне місце в Європейському Союзі за умови стабільних і високих темпів економічного зростання. Водночас інноваційна модель розвитку має розглядатися як інструмент формування засад інноваційно-інформаційного суспільства, в Україні [2, с. 108].

Питання переходу України до інноваційної моделі розвитку привертає до себе дедалі більшу увагу науковців, політиків, практиків бізнесу. Зважаючи на сучасні тенденції розвитку світової економіки, стає все очевиднішим, що лише на цьому шляху національна економіка може зайняти пристойне місце в світовому ринковому середовищі. Створення належних стимулів для поширення інноваційної моделі економічної поведінки українського бізнесу стає пріоритетним завданням економічної політики держави [2, с. 90].

Зважаючи на сучасні тенденції розвитку світової економіки, стає все очевиднішим, що, базуючись в основному на інноваційному шляху розвитку, національна економіка може зайняти належне місце у світовому ринковому середовищі. Створення відповідних стимулів для поширення інноваційної моделі економічної поведінки українського бізнесу стає пріоритетним завданням економічної політики держави.

Разом із тим практична реалізація державної інноваційної політики в Україні наштовхується на чимало проблем, які заважають створенню сприятливих умов для здійснення інноваційної діяльності, формування попиту та дифузії інновацій. Комплекс політико-правових, фінансових, організаційних, технологічних та інших перешкод досі фактично блокує масову реалізацію інновацій в Україні, не дозволяє залучати до інноваційного обігу достатні фінансові ресурси.

Прагнення суб'єктів господарювання до економічного розвитку завжди наштовхується на необхідність розв'язання інноваційних завдань. І цілком очевидно, що у найближчій і довгостроковій перспективі максимізація саме інноваційного чинника стане вирішальною умовою стійкого розвитку економіки країни. Цим шляхом ідуть розвинуті країни, тому в Україні є всі передумови орієнтуватися на нього [1].

Інноваційна діяльність є однією з визначальних складових науково-технічного прогресу і відповідно – економічного зростання.